

SAT-2.205-1-HEF-09

THE NATIONALISM IN SPAIN IN THE 20TH CENTURY¹⁵⁵

Galina N. Yordanova, Primary school teacher

Frederic Joliot-Curie 4th, Language High School, Varna

E-mail: galya_nik@mail.bg

***Abstract:** The nationalisms in Spain are an important and recent topic. In the middle of the 20th century Franco's dictatorship attempts to destroy Basque, Galician and Catalan nationalistic movement. This case counts as decided by the 1978 Spanish constitution. The 3 communities are given an autonomous status and are able to develop separately in the borders of the country Spain.*

***Keywords:** nationalism, regionalism, autonomy.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Когато говорим за национализма в Испания, засягаме изключително динамична тема. Корените на испанската национална идентичност са в 16 век, а на национализмите, както в повечето случаи, в модерната епоха, през 19 век. Тогава се очертават и основните националистически тенденции, които се развиват до наши дни. Трябва да се подчертае, че в съзвучие с епохата в първата половина на 19 в. не се появяват само трите основни националистически движения, които са в центъра на изследванията до наши дни, а именно – на баски, галисийци и каталонци, но и други течения като тези на астурийци, валенсианци, балеарци, та дори и андалусци, наречени също регионализми, защото в рамките на испанската държава за нации са признати само баската, галицийската и каталонската. В същото време и двата термина съжителстват в испанската конституция [1]. Важно в този случай е да се подчертае, че до 1875 г. никой не поставя под съмнение националното единство на Испания. След тази дата, с въвеждането на федералните закони пътя на общата испанска идентичност е блокиран и се създават условия за разбиването и. [2]

ИЗЛОЖЕНИЕ

В продължение на по-малко от век испанските интелектуалци създават историята на нацията като голяма колективна епопея. Както подчертава Томас Вехо – това е „Вид романтична драма, в която, една героиня, наречена Испания, страда и се радва в минути на слава и упадък, пътуващо племе, което преминава през вековете към границите на времето и на историята, като един народ, не като една държава”. [5]

През следващите години на 19 век проблемите ескалират и сепаратистичните тенденции, специално в Каталуня, Галиция и Страната на баските се засилват. Нещо повече – ако в Каталуня и Галиция на базата на културните и езикови разлики националистически тенденции съществуват от преди 19 в., в страната на баските се създава организирано националистическо движение начело със Сабино Арана, създателя на Баската националистическа партия през 1895 година, който полага основите на баската идентичност и всъщност е признат за родоначалника на баския национализъм [2,4]. Проблемите се задълбочават. В края на 19 в. благодарение на войните със САЩ и загубата на всички отвъдморски територии Испания изпада в дълбока криза. Това не насърчава засилването на чувството за единна национална идентичност, а напротив, задълбочава сепаратистичните националистически тенденции. Диктатурата на генерал Примо де Ривера (1923 – 1930г.) не помага за разрешението на проблема, а започва ограничителните мерки, които като държавна политика, систематично се налагат от Франко и неговия режим. През 1931 година

---

¹⁵⁵ Presented a report of October 28, 2016 with the original title: НАЦИОНАЛИЗМЪТ В ИСПАНИЯ ПРЕЗ ХХ ВЕК

в Испания се установява републиканско управление, което предвижда постепенно предоставяне на автономен статут за Каталуня, Страната на баските и Галиция. В резултат на тази политика Каталуня се оформя като автономен регион през 1932 г. Страната на баските получава автономията си през октомври 1936 г. Единствено Галиция не успява да получи автономия поради избухването на гражданската война, провокирана от военното въстание срещу републиката през юли 1936 година.

В началото на ХХ в. държавната политика на Испания по въпроса за национализма, национализмите и регионализма вътре в страната се променя на два пъти, като всяка от политическите идеи коренно противоречи на предходната. Поради това у най-консервативната и радикално настроена част от населението се утвърждава мнението, че е необходима последователна и твърда, безкомпромисна политика по отношение на националните идентичности, различни от испанската.

Диктатурата, на генерал Франко установена след края на Гражданската война (1936 – 1939 г.) ликвидира напълно целия предишен опит. От гражданска, светска и плуралистична в политическо отношение държава, каквато е републиканска Испания, по време на франкистката диктатура (1939-1975) тя се превръща в силно националистка: екзалтация на идеята за Испания, подчертаване на религиозното, имперското и военното и минало, войската като символ и основен стълб на националното единство, католицизма като есенция на испанската националност и испанското наследство (което включва Латинска Америка), централизирана, авторитарна и унитарна държава като основа за националното спасение [3]. Автономния статут на Каталуня и Страната на баските е категорично унищожен. Бискаия и Гипускоа, две от баските провинции, са обявени за „предателски“. Националните движения на каталонци, баски и галицийци са грубо потискани и много от техните водачи и членове хвърлени в затвора и/или разстреляни. Почти до 1960 година регионалните език, литература, култура, знамена и химни са забранени и преследвани. След смъртта на Франко през 1975 г. всичко това се признава за много груба историческа и политическа грешка, която предизвиква страшни последици за нацията и бъдещето на Испания. Диктатурата не предлага решение, а точно обратното – задълбочаване на регионалния проблем. Като начало чувството за различна национална идентичност не изчезва нито в Каталуня, нито в страната на баските или в Галиция, както това е видно от произведенията на писатели, художници, историци и фолклористи от трите споменати области (Тапиес, Висенс Вивес, и мн. др.). Към всичко това трябва да се добави определената дейност на някои църкви или появата през 60-те години на влиятелни регионални издателства и списания, насочени срещу политиката на Франко. Културния партикуларизъм на споменатите области е невъзможно да бъде отречен или пренебрегнат. От друга страна появата на ЕТА през 1959 г., която се самоопределя като „баското движение за национално освобождение“ [3,4] и която от 1968 г. избира насилието и тероризма като методи на действие радикализира силно регионалния проблем. Четиридесет и седем души умират в следствие от дейността и атентатите на ЕТА между 1968 и 1975 г., включително тогавашния председател на диктаторското правителство, адмирал Карреро Бланко, убит в Мадрид през декември 1973 г. Жестоките репресии, които предприема режима на Франко срещу ЕТА символизиращи от съда в Бургос през 1970 година, изправя в залата няколко ръководители на организацията и с разстрела на двама от нейните членове през септември 1975 г. е невероятен стимул за баското самосъзнание, както може да се види от растящата мобилизация в подкрепа на ЕТА (манифестации, солидарни действия към затворниците, стачки, и т.н.) такива се провеждат повсеместно в страната на баските от 1970 г. През 1975 г. има четиристотин баски затворника в испанските затвори и близо петстотин изпратени в изгнание в южна Франция. На трето място през 60-те години от многобройните исторически, икономически и социологически изследвания, подкрепени със статии, от регионален характер излезли в Андалусия, Валенсия, Канарските и Балеарските острови, Астуриас или Арагон, дори самата поява на отделни лични литературни демонстрации или картинни изложби, показва, че съзнанието за регионална идентичност изглежда става по-широко [3].

Всичко това демонстрира яркия неуспех на унитарната ултранационалистка държава, установена след 1939 г. – катастрофата на „единната, голяма и свободна” Испания, която претендира че е построил диктаторския режим на Франко.[3] Нещо повече – за поколения в цяла Испания се намразва всичко, което напомня за тази идея. В Каталуня през целия период на диктатурата не престава да се говори каталонски, в Страната на баските, въпреки че не всички баски говорят еускера, се засилва чувството за национална идентичност. Може би не така ясно изразен, този процес се наблюдава и в Галиция.

Франко умира на 20 ноември 1975 година [4]. От първостепенна важност за испанските политици е възстановяването на демокрацията в страната. Благодарение на изключителната политика на крал Хуан Карлос I, начело на държавата застава младия, почти неизвестен политик Адолфо Суарес. Неговото правителство сериозно се заема със задачата да помири испанците помежду им и да постави основите на съвременна демократична Испания. На 30 юли 1976 г. Суарес обявява амнистия, която не включва членовете на ЕТА, преследвани за терористични актове. На 11 септември 1976 г. Суарес разрешава на каталонците да честват „националния” си празник, наречен *Diada*. За първи път от 1939 г. каталонското знаме *senyera* се вее по улиците и един млад активист-регионалист – Микел Рока взима думата и говори на каталонски пред своите съотечественици, стекли се с хиляди, за да настояват за свобода за своя народ. [1]

След 15 декември 1976 г. е прокаран закон за политическите сдружения [3]. Скоро Суарес пристига в Барселона и произнася думите, които каталонците очакват: признаване на каталонската идентичност и правото на каталонския език да стане официален език в Каталуня. В същото време историческата Баска националистическа партия се появява отново след десетилетия на нелегалност и изгнание като основна баска партия.

Преди и след изборите от юни 1977, първите демократични избори, проведени в Испания след края на диктатурата и поради това от 1936, демонстрациите в полза на регионалните автономии се мултиплицират в Андалусия, Валенсия, Канарските и Балеарските острови, Астуриас, Кантабрия, Арагон, Екстремадура и дори в двете Кастилии. Всички региони въвеждат от началото на 1976 г. институционализираната практика да празнуват „ден на региона”, като форма на потвърждение на локална идентичност. В Андалусия, „андалусизма”, идеята за андалуска националност, се превръща след смъртта на Франко за поне десет години в главен въпрос на политическия живот.

Едновременно с това, в Страната на баските, Галиция и Каталуня наблюдаваме интересни явления. В Галиция национализма няма реална политическа сила (друг въпрос е културния му разцвет) до появата на Националния галицийски блок през 1982 г. Еускади е дълбоко разделена между националисти и ненационалисти. В Каталуня, Каталонската социалистическа партия – каталонистка и федералистка, но не и националистическа партия - има доста по-силно влияние дори и от национализма в Барселона, Хирона и в градските зони на автономната област. Проблема е, че Франко и неговия режим дискредитират сериозно испанския национализъм – през 1975 г. „демокрация” се разбира в Испания като синоним на „автономия за регионите”. В следствие на това, новата испанска демокрация затвърдена с конституцията от 1978 г., се стреми за издигане принципа за регионална автономия и така създава Държава от автономни области, като процеса завършва едва през 80-те години и в резултат Испания се състои от 17 автономни области плюс автономните градове Сеута и Мелийя. В резултат, според Хуан Пабло Фуси, „Испания, една от първите националности в Европа се превръща на практика във федеративна държава, разделена от самите испанци и техните „националности” (начело с Каталуня, Еускади и Галиция) и техните региони. Концепцията за единна, централизирана държава, действаща от XVIII в., с изключение на краткия републикански период 1931-1936 г., е буквално разбита.” [3]

Широкото мнение е, че новата испанска демокрация напълно задоволява каталонския, баския и галицийския национализми, като форма на засилване тяхната интеграция в държавата. На 29 септември 1977 г. испанското правителство, ръководено от Адолфо Суарес, възстановява Женералитат де Каталуня, правителството на региона, с декрет-закон. Жозеп Таррадейяс, политически ветеран, националист и водач на Женералитат де Каталуня

от републиканската епоха, приема незабавно предложението на Суарес и се завръща триумфално в Барселона след четиридесет години изгнание. На 23 октомври Таррадейас се установява тържествено в Барселона, където формира изпълнителен съвет на широка основа. [1]

Суарес има по-малко успех с Еускади, където атентатите на ЕТА поддържат напрежението. Ръководителят на баското правителство в изгнание Лейсаола предпочита да остави думата на народните избраници. Друг проблем е дали да се интегрира област Навара в Страната на баските. Общ баски съвет е формиран на 17 ноември 1978 година. За да се задоволи баското недоволство конституционния текст включва разпоредби които отменят законите, които през XIX в. са отменили баските фуерос (декрета от 25 октомври 1839 г. и закона от 1876) и които закрилят „историческите свободи” на Алава, Гупускоа, Бискаия и Навара. За проблемите на последната, се създава допълнителна разпоредба четири, която и позволява да избира или да се интегрира в Страната на баските, или да следва самостоятелен път като автономна област (както и се постъпва в действителност, когато по закон от 10 август 1982 г. се създава област Навара). [1]

След приемането на конституцията от декември 1978г. баските и каталонците действат по избирането на съответните си статuti за автономия. Каталонския статут – Статута от Сау (името на хотела, където е изработен), подготвен от комисия съставена от каталонски парламенталисти на 16 декември 1978 година. Баския статут, статута от Герника, е приет от Асамблеята на баските парламенталисти, няколко дни по-късно на 29 декември след трудоемки преговори между баските представители и централното правителство. Подложени на референдум на 25 октомври 1979 година и приети с пълно мнозинство (90,28% в баския случай и 88,15% в каталонския) и ратифицирани от испанския парламент тези статuti влизат в сила през декември 1979 г., а баския и каталонския парламенти са избрани през пролетта на 1980 г. На баските избори, проведени на 9 март 1980 г., които на практика са първите баски избори в историята, Националната баска партия успява да заеме двадесет и пет места, от общо шестдесет, благодарение на 37,5 % от подадените гласове. На каталонските избори, проведени почти по същото време, както и баските – 20 март 1980 г., Конвергенция и единство, националистическата коалиция, успява да спечели 27% от гласовете и 43 депутатски места (от сто четиридесет и три). Автономните баско и каталонско правителства, ръководени съответно от Карлос Гараикочеча и Жорди Пужол се формират през април 1980 г. В Галиция, където също има режим на предварителна автономия от март 1978, процесът е по-дълъг и комплексен, но накрая, на 21 декември 1980 се приема на референдум Статута за автономия и през 1981 се провеждат избори за галицийски парламент, спечелени от Народния съюз, двадесет и шест депутатски места, следван от Съюза на Демократичния Център със двадесет и четири и Социалистическата партия със седемнадесет депутатски места. За разлика от положението в Страната на баските и Каталуня, националистическото представителство е незначително, в следствие на което първото автономно галицийско правителство е председателствано от член на Народния Съюз, дясната испанска партия – Херардо Фернандес Албор. [3]

Според новата система Страната на баските достига, без съмнение, най-голяма способност за самоуправление в своята история – собствени правителство и парламент, официална равнопоставеност на езиците баски (еускера) и испански (кастилски), много широка финансова автономия (базирана на икономическото споразумение, по действие на което Страната на баските плаща на испанската държава не редовните данъци, а годишна вноска договорена от централната и баската администрации), автономна полиция, създадена през 1981 г. и изключителни права при образованието, културата, обществените поръчки, съдопроизводството и социалното осигуряване.

Каталонския статут, на свой ред признава на Каталуня изключителни права по отношение на езика, образованието, културата и средствата за масово осведомяване, но е по-ограничен от баския по отношение на финансовата и полицейската автономии, заради което, например, се очертава режим на споделена отговорност между бъдещата каталонска

полиция и испанската полиция. Галицийският статут, на свой ред, гарантира също така на Галиция важни права в областта на политиката, икономиката, в социалната и образователната сфери.

С победата на Испанската социалистическа работническа партия, на всеобщите избори от 1982 г. може да се каже че испанския преход завършва. Тази партия управлява без прекъсване и с голямо мнозинство до 1996 г.

В следващите години до първото десетилетие на XXI в. проблем за испанската държава е баския национализъм. Продължават атаките на ETA. Не спират изявленията на ръководителите и членовете на Националната баска партия за отделянето на баската националност. В същото време Каталуня е давана за пример. Каталонският национализъм работи активно за единна Испания.

Жорди Пужол, министър председателя на каталонското правителство (Женералитат), много пъти подчертава по времето на своя мандат, че Каталуня приема напълно целостта на испанската държава. Неговата партия Конвергенция и единство, подкрепя в испанския парламент социалистическото правителство на Фелипе Гонсалес (1993 – 1996) и след това консервативното на Хосе Мария Аснар (1996 – 2000), дава решителна подкрепа за прилагането в Испания на икономическите мерки за европейско единство, приети от Европейския съюз в Маастрихт през 1991 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Конституцията от 1978 г. създава в Испания ред, който често е сочен като пример за решаване на продължителните и доста болезнени национални проблеми. От друга страна обаче, тя е критикувана в две посоки – националистите в последните десетилетия смятат, че правата им са ограничени. На свой ред, повечето привърженици на идеята за единна испанска нация смятат, че именно конституцията дава повод за задълбочаване на националните претенции – основателни и неоснователни. Ако настоящия доклад засяга проблеми, които вече звучат като минало, испанските новини по средствата за масова информация отразяват следващия етап на проблема. Оказва се, че модерният национализъм в Испания, или както го наричат повечето испански специалисти „регионализма“ показва непрекъснато развитие и неочаквани обрати.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Перес, Хосе „История на Испания”, изд. „Кама” 2005
- [2] De la Granja, José Luis; Beramendi, Justo; Anguera, Pere “La España de los nacionalismos y las autonomías”, editorial SINTESIS, 2003
- [3] Fusi, Juan Pablo “La Patria Lejana. El Nacionalismo en el Siglo XX”, Santillana Ediciones Generales S. L., 2003
- [4] Fusi, Juan Pablo “Historia mínima de España”, EL COLEGIO DE MÉXICO, A. C. 2012
- [5] Vejo, Tomás Pérez “España imaginada. Historia de la invención de una nación.”, Barcelona, Galaxia Gutenberg 2015